

EVALUATIE MANTELZORGBELEID EN RESPIJTZORG

Samenvatting

Mantelzorg speelt een steeds prominentere rol in Nederland. De verwachting is dat de druk op mantelzorgers de komende jaren zal toenemen. Mantelzorg is daarmee een onmisbaar en waardevol onderdeel van de zorg in Nederland, waarbij naasten vrijwillig en langdurig zorg verlenen aan een hulpbehoevende in hun directe omgeving.

Ook de gemeente Nijmegen heeft te maken met een vergrijzing van de Nijmeegse bevolking. Anderzijds nemen de personeelstekorten en de druk op de zorg toe, wat leidt tot een verwachte toename van de inzet van mantelzorgers. Om die reden is besloten om het huidige ondersteuningsaanbod in de gemeente Nijmegen te evalueren, met als doel toe te werken naar een toekomstbestendig mantelzorgbeleid.

Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen of het huidige aanbod voldoende aansluit bij de wensen en behoeften van mantelzorgers in de gemeente. De gemeente Nijmegen wenst meer inzicht te krijgen in de ondersteuningsvraag van alle mantelzorgers.

Naast deskresearch is een enquête uitgevoerd naar de kenmerken en de behoeften van mantelzorgers. Ter verdieping zijn interviews gevoerd met mantelzorgers en is met enkele professionals gesproken over hun ervaringen en hun blik op mantelzorg.

Bevindingen

De volgende bevindingen zijn uit het onderzoek gekomen.

De groep mantelzorgers is divers en heeft ook verschillende behoeften aan mantelzorgondersteuning en respijtzorg

- Waar wellicht het idee bestaat dat mantelzorgers vaak oudere mensen zijn, komt uit het onderzoek het beeld naar voren dat het gaat om een diverse groep. De grootste groep mantelzorgers is tussen de 50-64 jaar. Deze groep voelt zich ook vaak te zwaar belast of overbelast.
- Mantelzorgondersteuning binnen een gezin gaat niet alleen om de zorg die je als mantelzorger biedt aan je partner. Het gaat ook om het effect dat dit heeft op de kinderen in het gezin. Als mantelzorger zorg je ook voor het welzijn van je kinderen.
- Jonge mantelzorgers geven aan dat zij een gevoel van eenzaamheid ervaren in de zoektocht naar juiste ondersteuning. Zij worden niet altijd goed begrepen door hun omgeving. Bovendien wordt hun toekomstperspectief op het gebied van studie, werk en welzijn beïnvloed door de zorg die ze op jonge leeftijd voor hun naasten dragen.
- Mantelzorgers die zorgen voor naasten met GGZ problematiek hebben naast de zorg die ze leveren ook het probleem dat psychische ziektes vaak een taboe onderwerp zijn. Dit maakt het extra moeilijk om de juiste ondersteuning te vinden en een luisterend oor te krijgen. Normaliseren, meer pro-actief inwoners informeren die met deze problematiek kampen, en het leveren van meer bemoeizorg, zijn verbeterpunten.
- Mantelzorgers met een migratieachtergrond ervaren in de samenwerking met zorgverleners en verwijzers knelpunten als het gaat om culturele verschillen. Ook het feit dat oudere migranten de informatie van de gemeente Nijmegen moeilijk kunnen

begrijpen door de taal, maakt dat de mantelzorger en de naaste voor wie ze zorgen zich niet begrepen voelen.

- Een andere specifieke groep zijn ouders/verzorgers die naast de gebruikelijke zorg mantelzorger zijn voor hun kind dat intensieve zorg nodig heeft. Vaak voelen ze zich geen mantelzorger, omdat ze nu eenmaal de ouder/verzorger van het kind zijn. Omdat de zorg voor een zorgintensief kind vaak veel tijd en energie vergt, hebben ouders behoefte aan praktische hulp om hun taken te verlichten. Dit kan variëren van huishoudelijke hulp tot en met respijtzorg.
- Het combineren van werk en mantelzorg kan in de praktijk lastig zijn. Als een mantelzorger wil (blijven) werken, is het nodig dat de juiste zorg geleverd kan worden. Daarnaast is het ook afhankelijk van de werkgever en zijn flexibiliteit en mogelijkheden tot bijvoorbeeld zorgverlof.

De toegankelijkheid van mantelzorgondersteuning kan worden verbeterd

- Het zoeken en vinden van de juiste mantelzorgondersteuning is erg lastig. Vaak lukt het pas na enige tijd om de juiste hulp te vinden. Vaak is hier een professional voor nodig die de mantelzorger verwijst naar de juiste ondersteuning.
- Het regelen van de verschillende vormen van mantelzorgondersteuning is erg complex. Het regelwerk en de bureaucratie maken het tijdig krijgen van de juiste ondersteuning lastig. Er is behoefte aan persoonlijk contact bij het aanvragen van de juiste hulp en voorzieningen. Het vergemakkelijken van toegang tot deze ondersteuningsstructuren kan het welzijn van mantelzorgers aanzienlijk verbeteren.
- Het hebben van één contactpersoon (casemananager, mantelzorgconsulent etc) wordt als waardevol ervaren. Deze persoon kan de mantelzorger de weg wijzen in het zorgaanbod. Ook is het belangrijk dat deze contactpersoon een luisterend oor kan bieden. Een soort vertrouwenspersoon. De klik met deze persoon is erg belangrijk.
- Er wordt kritisch aangekeken tegen het aanvragen van Wmo-voorzieningen. De wijze van benadering en de wachttijden bij de Wmo-consulenten (met name de voorzieningen hulp bij huishouden, hulpmiddelen en vervoer) zijn aandachtspunten die werden genoemd.

Er bestaat een uitgebreid aanbod aan mantelzorgondersteuning en respijtzorg

- Er is grote waardering voor de zorg die professionals leveren. Het bieden van een luisterend oor en het persoonlijke contact zijn hierin belangrijke factoren. De professional als de contactpersoon met een verbindende rol tussen de mantelzorger en de overige hulpverlening wordt als een meerwaarde gezien.
- Het mantelzorgcompliment wordt gewaardeerd. Het wordt gezien als waardering voor de zorg die ze leveren.
- Het aanbod aan cursussen en informatiebijeenkomsten wordt als waardevol ervaren. Naast het feit dat je kennis krijgt over een bepaald onderwerp, kom je ook in contact met lotgenoten. Dit laatste helpt de mantelzorger zich minder alleen te voelen. De wereld van mantelzorgers wordt door de situatie erg klein. Daarnaast wordt ook de kring van vrienden en familie klein. Daarom is het lotgenotencontact zo belangrijk.

- De ervaringen met respijtzorg zijn erg verschillend. Dit hangt samen met de individuele behoefte van de mantelzorger. Mantelzorgers maken, in verhouding tot andere vormen van mantelzorgondersteuning, weinig gebruik van respijtzorg. Zij zijn wel bekend met respijtzorg. Uit het onderzoek blijkt ook dat het inzetten van respijtzorg ook afhangt van de bereidheid van de naaste om hiervan gebruik te maken.

Aanbevelingen

Uit de evaluatie blijkt dat het aanbod aan mantelzorgondersteuning divers en veelomvattend is. Verbetering van het mantelzorgbeleid zit meer op het gebied van het tijdig bereiken, informeren en ondersteunen van de mantelzorg, zodat overbelasting voorkomen kan worden. Daarnaast is een integrale benadering van mantelzorg wenselijk, waarbij het verbinden van mantelzorgbeleid met andere beleidsterreinen van belang is. Dit leidt tot de volgende aanbevelingen.

Preventieve ondersteuning

Om mantelzorgers adequaat te ondersteunen, is het belangrijk om vroegtijdig de juiste ondersteuning te bieden. Dit kan worden gerealiseerd door:

- Het versterken van de positie van Mantelzorg Nijmegen: Mantelzorg Nijmegen fungeert als een belangrijk informatiecentrum voor mantelzorgers. Het versterken van deze organisatie zal de toegankelijkheid van informatie verbeteren en de ondersteuning voor mantelzorgers vergroten.
- Ontwikkeling van een goede communicatieaanpak: Zorg voor heldere en toegankelijke communicatie naar mantelzorgers toe, zodat zij op de hoogte zijn van de beschikbare ondersteuning.
- Vergroot de samenwerking met andere partijen. Door samen te werken met andere zorg- en welzijnsorganisaties kan Mantelzorg Nijmegen haar bereik vergroten.
- Vroegtijdige signalering: Train professionals en verwijzers om vroegtijdig signalen van overbelasting bij mantelzorgers op te merken. Dit vereist een laagdrempelige aanpak die ook gericht is op andere gezinsleden.

Verbetering van gemeentelijke dienstverlening

Een efficiëntere dienstverlening rondom het aanvragen van gemeentelijke voorzieningen kan de belasting voor mantelzorgers verminderen. Dit kan worden bereikt door:

- Persoonlijk contact en bejegening: Zorg voor een persoonlijke benadering bij het aanvraagproces, waarbij de behoeften van mantelzorgers centraal staan.
- Vermindering van regelwerk en bureaucratie: Vereenvoudig procedures en verminder bureaucratie om de toegang tot Wmo-voorzieningen te vergemakkelijken.
- Aandacht voor de wachttijd bij de Wmo-consulenten: Door de toenemende druk op Wmo-voorzieningen loopt de wachttijd bij de Wmo-consulenten op, ook voor mantelzorgers die ondersteuning nodig heeft. Het is belangrijk om hier aandacht voor te hebben, zodat de mantelzorger sneller toegang heeft tot benodigde ondersteuning. Dit geldt met name bij de voorzieningen hulp bij huishouden, hulpmiddelen en vervoer.
- Een integrale benadering: verbind mantelzorgbeleid met andere beleidsterreinen, zoals werk, bijstand en wonen. Een voorbeeld hiervan is het opnemen van het thema mantelzorg in de woonzorgvisie, waarbij wordt gestreefd naar een naadloze

samenwerking tussen mantelzorgondersteuning en de faciliteiten en voorzieningen binnen de woonomgeving.

Blijvende aandacht voor specifieke groepen

Het is van belang om specifieke groepen mantelzorgers in het oog te houden, zoals jonge mantelzorgers, migranten, ouders met zorgintensieve kinderen en mensen met GGZ-problematiek. Dit omvat:

- Identificatie van behoeften: Stem de wijze van bereiken en ondersteunen af op de specifieke behoeften van deze groepen.
- Betrekken van mantelzorgers: Zorg voor actieve betrokkenheid van deze groepen bij het verbeteren van de ondersteuning die zij ontvangen.
- Het gehele systeem binnen het gezin: Houd rekening met de dynamiek binnen gezinnen waar mantelzorg wordt verleend en ontwikkel ondersteuningsprogramma's die hierop inspelen.

Focus op overbelaste mantelzorgers

Mantelzorgers die zich overbelast voelen, lopen het grootste risico op verminderd welzijn. Daarom is speciale ondersteuning noodzakelijk. Concrete acties omvatten:

- Samenwerking tussen verschillende partijen: Werk samen met maatschappelijke organisaties, verwijzers, werkgevers en onderwijsinstellingen om een integrale aanpak van ondersteuning te realiseren.
- Promotie van respijtzorg: Zet in op het vergroten van de bekendheid en toegankelijkheid van respijtzorg, een belangrijk instrument om overbelasting te voorkomen.
- Ontwikkeling van vraaggericht aanbod: Creëer een vraaggericht aanbod aan respijtzorg, dat aansluit bij de specifieke behoeften van mantelzorgers.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Inleiding	7
	Onderzoeksvragen	7
	Onderzoeksopzet	8
	Rapportage	8
Hoofdstuk 2	Definities en kenmerken	9
	Definities	9
	Samenwerking informele en formele zorg	11
Hoofdstuk 3	Een integrale benadering	12
	Druk op mantelzorg neemt toe	12
	Aandacht voor specifieke doelgroepen	12
	Verbinding met andere vraagstukken en beleidsterreinen	13
	Overige relevante aandachtspunten	14
	Een integrale benadering rondom mantelzorg	15
Hoofdstuk 4	De rol van de gemeente	16
	Wmo	16
	Jeugdwet	16
	Algemene voorziening versus maatwerkvoorziening	16
	Overig relevant gemeentelijk beleid rondom mantelzorg	16
	Overige relevante wetgeving	18
Hoofdstuk 5	Omvang, aanbod en gebruik	19
	Omvang aantal mantelzorgers Nijmegen	19
	Overzicht huidig aanbod Nijmegen	20
	Een nadere blik op het huidige aanbod	21
Hoofdstuk 6	Uitkomsten onderzoek	24
	Algemene kenmerken	24
	Huidig aanbod mantelzorgondersteuning en respijtzorg	25
	Behoefte aan mantelzorgondersteuning	26
	Behoefte aan respijtzorg	26
	Zeer zwaar belaste en overbelaste mantelzorgers	27
	Bevindingen per specifieke doelgroep	28
Hoofdstuk 7	Bevindingen en aanbevelingen	30
	Bevindingen	30
	Aanbevelingen	31

Hoofdstuk 1 Inleiding

Mantelzorg speelt een steeds prominentere rol in Nederland. Maar liefst driekwart van de zorg die in Nederland wordt verleend, betreft informele zorg. Het is onvermijdelijk dat iedereen op een gegeven moment te maken krijgt met mantelzorg, hetzij als mantelzorger, hetzij als hulpbehoevende. Bovendien beperkt mantelzorg zich niet alleen tot ouderen; het is aanwezig in alle demografische lagen van de bevolking. Mantelzorgers bieden langdurig en onbetaald zorg aan een chronisch zieke, gehandicapte of hulpbehoevende partner.

De verwachting is dat de druk op mantelzorg de komende jaren zal toenemen. Mantelzorg is daarmee een onmisbaar en waardevol onderdeel van de zorg in Nederland, waarbij naast vrijwillig en langdurig zorg verlenen aan een hulpbehoevende in hun directe omgeving. Deze zorg kan variëren van emotionele steun tot het uitvoeren van praktische taken. Mantelzorg is vanwege zijn essentiële rol binnen het Nederlandse zorgstelsel van aanzienlijke omvang. Het begrijpen van de diversiteit van mantelzorgsituaties is daarbij van groot belang, variërend van zorg voor ouderen tot ondersteuning bij psychische aandoeningen.

Ook de gemeente Nijmegen heeft te maken met een vergrijzing van de Nijmeegse bevolking. Anderzijds nemen de personeelstekorten en de druk op de zorg toe, wat leidt tot een verwachte toename van de inzet van mantelzorgers. Om die reden is besloten om het huidige ondersteuningsaanbod in de gemeente Nijmegen te evalueren, met als doel toe te werken naar een toekomstbestendig mantelzorgbeleid.

Onderzoeksvragen

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen of het huidige aanbod voldoende aansluit bij de wensen en behoeften van mantelzorgers in de gemeente. De gemeente Nijmegen wenst meer inzicht te krijgen in de ondersteuningsvraag van alle mantelzorgers. Voor het onderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

Hoofdvraag:

Wat zijn de ondersteuningsbehoeften van mantelzorgers in de gemeente Nijmegen en sluit dit aan bij het huidige aanbod?

Deelvragen:

Deskresearch:

- Wat is het huidige aanbod van mantelzorgondersteuning en respijtzorg in de gemeente Nijmegen?
- Welke landelijke en regionale ontwikkelingen zijn relevant?

Kwantitatief vragenlijstonderzoek en kwalitatief onderzoek:

- Wat is de ondersteuningsbehoeften van verschillende typen mantelzorgers (jongeren, migranten en GGZ)
- Voldoet het huidige aanbod van mantelzorgondersteuning en respijtzorg aan de behoefte van mantelzorgers?

- Hoe kan de ondersteuningsbehoefte van mantelzorgers verbeterd worden in Nijmegen?

Onderzoeksopzet

Dit onderzoek bestaat uit drie delen: een literatuurstudie op basis van verschillende interne en externe bronnen, een kwantitatief onderzoek door middel van een online enquête en een kwalitatief onderzoek met tien diepte-interviews. De selectie van geïnterviewden is in afstemming met Mantelzorg Nijmegen gedaan op basis van verschillende profielen. Op deze manier is getracht een zo breed mogelijk beeld te vormen van de behoefte van mantelzorgers vanuit verschillende kenmerken van mantelzorgers en gezondheidssituaties van hulpvragers.

Rapportage

De rapportage geeft in hoofdstuk 2 inzicht in definities en kenmerken van mantelzorgers. In hoofdstuk 3 wordt een beeld gegeven van enkele relevante ontwikkelingen rondom dit thema. In hoofdstuk 4 geven we inzicht in de rol van de gemeente en het wettelijk kader. In hoofdstuk 5 brengen we de kenmerken en de omvang van mantelzorgers in de gemeente Nijmegen, en het huidige aanbod aan mantelzorgondersteuning en respijtzorg in beeld. In hoofdstuk 6 geven we op basis van de uitkomsten van de vragenlijst en de interviews het gebruik en de behoefte aan mantelzorgondersteuning in beeld. In het laatste hoofdstuk trekken we conclusies en doen we aanbevelingen voor een toekomstbestendig mantelzorgbeleid.

Hoofdstuk 2 Definities en kenmerken

In dit hoofdstuk bieden we inzicht in de definities van mantelzorg en respijtzorg, evenals de kenmerken van mantelzorgers.

Definities

Wat verstaan we precies onder een mantelzorger, mantelzorgondersteuning en respijtzorg? Verschillende definities doen met betrekking tot deze onderwerpen de ronde. Om een eenduidig en gedeeld beeld te krijgen, laten we hieronder zien welke definities we hanteren.

Mantelzorg

Voor deze evaluatie hanteren we de definitie van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) die stelt dat mantelzorg alle hulp is aan een hulpbehoevende door iemand uit diens directe sociale omgeving. Ook minder intensieve hulp, de hulp aan huisgenoten en de hulp aan instellingsbewoners zijn meegenomen. Mantelzorg is hulp die verder gaat dan de zogenoemde 'gebruikelijke hulp'.

Deze definitie is vergelijkbaar met de omschrijving van mantelzorg die in de verordening Wmo en Jeugd van de gemeente Nijmegen is opgenomen:

'Bovengebruikelijke hulp ten behoeve van zelfredzaamheid, participatie, beschermd wonen, opvang, jeugdhulp, het opvoeden en opgroeien van jeugdigen en zorg en overige diensten als bedoeld in de Zorgverzekeringswet, die rechtstreeks voortvloeit uit een tussen personen bestaande sociale relatie en die niet wordt verleend in het kader van een hulpverlenend beroep.'

Mantelzorgondersteuning

De vormen van mantelzorgondersteuning zijn divers. Movisie heeft ter verduidelijking van het uitgebreide aanbod een indeling gemaakt in acht vraaggebieden waar de mantelzorger behoefte aan kan hebben. Deze vormen van mantelzorgers kunnen vanuit verschillende partijen worden aangeboden, zoals gemeenten, zorgverzekeraars, vrijwilligersorganisaties, maatschappelijke organisaties, huisartsen etc.

Vraaggebied	Omschrijving
mantelzorgondersteuning	
Informatie en advies	Veel mantelzorgers hebben behoefte aan informatie en advies. Het helpt mantelzorgers bij de bewustwording van hun zorgtaken, in het leren zorgen voor hun naaste en bij het vinden van passende mantelzorgondersteuning.
Persoonlijke ondersteuning	Persoonlijke ondersteuning bestaat uit individuele of groepsgerichte begeleiding van mantelzorgers.

Emotionele steun	Emotionele steun kan bestaan uit een luisterend oor of lotgenotencontact. Individuele emotionele steun bestaat uit gesprekken met mantelzorgers. Groepsgerichte emotionele ondersteuning vindt vaak plaats in de vorm van lotgenotengroepen zoals themabijeenkomsten, of door middel van gezamenlijke activiteiten.
Educatie	Educatie bestaat uit voorlichting, trainingen en cursussen voor mantelzorgers gericht op de specifieke zorgvraag of ziekte van de naaste en op het houden van de juiste balans voor mantelzorgers.
Praktische hulp	Het gaat bij praktische hulp om het ondersteunen van de mantelzorger en om het netwerk rond de mantelzorger. Het overnemen van praktische zaken vermindert de belasting van mantelzorgers waardoor zij een betere balans behouden tussen hun zorgtaken enerzijds en hun eigen betaalde baan, opleiding en sociale leven anderzijds.
Vervangende mantelzorg (zie ook onder respijtzorg)	Vervangende mantelzorg, ook wel respijtzorg genoemd, is een tijdelijke en volledige overname van zorg met als doel de mantelzorger een adempauze te geven.
Financiële kosten	Er bestaan financiële regelingen waarbij gemeenten en andere overheden mantelzorgers financieel kunnen helpen door hen tegemoet te komen in de extra kosten die zij maken door te zorgen voor een ander.
Materiële hulp	Materiële hulp is vaak primair gericht op de zorgvrager (voorzieningen gehandicapten). Want door die ondersteuning kan het mantelzorgers minder moeite kosten om voor hun naaste te zorgen. Denk bijvoorbeeld aan een woningaanpassing of parkeerpas.

Respijtzorg

Respijtzorg is een tijdelijke en volledige overname van zorg met als doel de mantelzorger een adempauze te geven. Mantelzorgers kunnen zo de zorg langer volhouden en zelf nieuwe energie opdoen. Er zijn verschillende vormen van respijtvorm mogelijk, die vanuit verschillende wetten en regelingen (Wmo, Jeugdwet en WLZ en Zvw) gefinancierd worden, zie het overzicht¹ hieronder.

Soort respijtzorg	Omschrijving
Respijtzorg light	Hierbij gaat het vaak om een activiteit voor de naaste, waarbij de mantelzorgers kan kiezen om wel of niet mee te gaan. Bijvoorbeeld groepswandelen, wennen op de dagopvang of samen op vakantie.
Dagopvang	De naaste kan één of meerdere dagen per week naar een locatie waar hij of zij een passende activiteit doet. Denk aan een buurthuis, wijkcentrum of zorgboerderij. De mantelzorger heeft dan de hele dag voor zichzelf.

¹ [Vormen van respijtzorg | Movisie](#) (2020)

Aanwezigheidszorg (thuis)	Iemand die bij de naaste thuis blijft zodat de mantelzorger even iets voor zichzelf kan doen. Bijvoorbeeld een vrijwilliger of individuele begeleiding thuis.
Logeeropvang	De naaste gaat een nachtje of meerdere nachten logeren. Bijvoorbeeld in een logeerkamer, zorghotel of gastgezin

Samenwerking informele en formele zorg

Een effectieve samenwerking tussen formele en informele organisaties is belangrijk om passende ondersteuning op de juiste plaats te bieden. Vrijwillige inzet kan erg belangrijk zijn in de ondersteuning en ontlasting van mantelzorgers. Mantelzorgers en hulpverleners zijn als het ware collega's van elkaar die samen als doel hebben om voor de hulpvrager te zorgen. Een gelijkwaardige relatie tussen mantelzorger en professional draagt bij aan een betere samenwerking. Ook is het van belang aandacht te hebben voor de verschillende rollen van een mantelzorger, elke rol vraagt een andere wijze van ondersteuning².

Rollen	Samenwerking
De mantelzorger als collega	Een mantelzorger kan collega zijn omdat ook zij zorg verlenen. In dat geval is het belangrijk om samen te werken: wat zijn verwachtingen en wat wil de mantelzorger graag zelf doen?
De mantelzorger als cliënt	Als de zorg te zwaar wordt voor de mantelzorger kan deze soms ook zelf cliënt worden. In dat geval is het belangrijk om dat te signaleren en de mantelzorger te ondersteunen.
De mantelzorger als naaste	Mantelzorgers zijn bijvoorbeeld partner, ouder, kind, familie of vriend. Als professional is het belangrijk om hiervoor oog te hebben deze relatie te faciliteren. Bijvoorbeeld door aandacht te hebben voor privacy.
De mantelzorger als expert	Tot slot kan een mantelzorger gezien worden als expert. De mantelzorger is al een leven lang met de zorgvrager samen en heeft daardoor veel weet van zijn of haar wensen en gewoonten.

² Samenspel tussen formele en informele zorg. (Movisie)

Hoofdstuk 3 Een integrale benadering

Elke persoon kan op enig moment mantelzorger worden. Deze blik op mantelzorg laat zien dat het een onderdeel van iemands leven is en daardoor automatisch een link heeft met andere sociale vraagstukken en beleidsterreinen. Dit maakt mantelzorg een thema waarin een integrale benadering belangrijk is. In dit hoofdstuk geven we vanuit deze integrale blik inzicht in enkele trends en aandachtspunten rondom mantelzorg.

Druk op mantelzorg neemt toe

Op dit moment zijn er rond de 5 miljoen mantelzorgers in Nederland, van wie 830.000 personen dat zowel lang (meer dan 3 maanden) als intensief doen (meer dan 8 uur per week). Als gevolg van vergrijzing zal de vraag naar mantelzorg in de komende jaren stijgen. Zo is in 2050 het aantal 80-plussers twee à drie keer zo hoog als nu. De samenstelling van de groep mantelzorgers zal wijzigen. Het aantal 75-plussers neemt toe. Daardoor wordt mantelzorg in de toekomst vaker dan nu geboden door deze groep. Daarnaast neemt door personeelstekorten ook de druk op de formele zorg toe, waardoor er meer gevraagd wordt van de mantelzorger.

Aandacht voor specifieke doelgroepen

Naast oudere mantelzorgers zijn er ook specifieke groepen mantelzorgers met specifieke behoeften en kenmerken:

Jonge mantelzorgers

Ruim een op de vier kinderen en jongeren tussen de 0 en 24 jaar groeit op met een ouder, broer of zus met een lichamelijke of psychische ziekte of beperking³. Dat een kind opgroeit met ziekte en zorg in het gezin is lang niet altijd bekend bij school of de jeugdgezondheidszorg. Kinderen en jongeren blijven loyaal aan hun ouders, ook in lastige situaties of als ze zelf aandacht tekortkomen. Uit onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP)⁴ blijkt dat jongeren die intensieve mantelzorg bieden (meer dan 4 uur per week) een risico op overvraging lopen. Een belangrijk vraagstuk hierin is wat wij mogen vragen van jongeren als het gaat om het bieden van mantelzorg, zeker als hun eigen ontwikkeling en kwaliteit van leven hierdoor in het gedrang komen.

Mantelzorgers met een migratieachtergrond

Het SCP berekende dat in totaal ongeveer 2,2 miljoen mensen in 2019 hulp gaven aan hun ouders. Van hen heeft ongeveer een op de tien mantelzorgers een niet-westerse migratieachtergrond (230.000 personen).⁵ Zijzelf of hun ouders kwamen ooit bijvoorbeeld uit Turkije, Suriname, Marokko of de voormalige Nederlandse Antillen. Het betreft zowel mantelzorgers van de eerste als de tweede generatie. Mantelzorgers met een niet-westerse migratieachtergrond kenmerken zich door de volgende eigenschappen: mantelzorgers zijn vaak jonger dan de mantelzorgers zonder een migratieachtergrond. Dit komt doordat de hulpvragende ouders gemiddeld 10 jaar jonger zijn. De mantelzorgers met een niet-westerse migratieachtergrond delen de zorg vaker met andere mantelzorgers en minder vaak met professionals.

³ Jonge Mantelzorgers in beeld. (NCJ)

⁴ Meer meedoen is niet perse goed voor jongeren. (SCP, 2023)

⁵ Mantelzorgers van ouders met een niet-westerse achtergrond. (A. de Boer e.a.; 2021)

Mantelzorgers die zorgen voor een naaste met GGZ problematiek

Mantelzorgers GGZ zijn mensen die naast iemand staan met een psychische kwetsbaarheid, geheugenproblemen of een verslaving. Steeds meer mensen verlenen mantelzorg aan deze groep. Van de totale groep mantelzorgers is 40% mantelzorger GGZ.⁶ Nederland telt rond de 577.000 minderjarige kinderen van ouders met psychische problemen of verslavingsproblematiek (KOPP/KOV). Deze kinderen zijn jonge mantelzorgers. Mensen met GGZ problematiek worden steeds vaker thuis behandeld en dit vraagt om een grotere betrokkenheid van mantelzorgers. Psychische of psychiatrische problemen zijn niet altijd zichtbaar voor de omgeving. De zorg is vaak voor langere tijd, en gaat met pieken en dalen. Het gaat dus niet alleen om 'zorgen voor', maar ook om 'zorgen maken over'. Ook wordt het praten over psychische problemen moeilijk gevonden. Dat maakt dat het bieden van mantelzorg aan een naaste met psychische kwetsbaarheid vaak onzichtbaar is voor de omgeving.

Ouders als mantelzorger voor hun kinderen

Een andere specifieke groep zijn ouders/verzorgers die naast de gebruikelijke zorg mantelzorger zijn voor hun kind dat intensieve zorg nodig heeft. Vaak voelen ze zich geen mantelzorger, omdat ze nu eenmaal de ouder/verzorger van het kind zijn. Omdat de zorg voor een zorgintensief kind vaak veel tijd en energie vergt, hebben ouders behoefte aan praktische hulp om hun taken te verlichten. Dit kan variëren van hulp bij huishoudelijke taken tot het bieden van respijtzorg, waarbij een professionele zorgverlener tijdelijk de zorgtaken van de ouders overneemt, zodat ze wat tijd voor zichzelf kunnen nemen. Het is van belang dat ouders regelmatig een pauze kunnen nemen van hun zorgtaken om zichzelf op te laden en tijd door te brengen met andere familieleden, vrienden of persoonlijke interesses. Respijtzorg biedt ouders de mogelijkheid om even weg te zijn, wetende dat hun kinderen in goede handen zijn.

Verbinding met andere vraagstukken en beleidsterreinen

Mantelzorg combineren met werk

Een belangrijk aspect is het combineren van mantelzorg met werk. Uit onderzoek⁷ blijkt dat werkende mantelzorgers het belangrijk vinden dat de werkgever hen ondersteuning biedt om de werk- en mantelzorgtaken te kunnen combineren. Het is van belang dat leidinggevend en collega's begrip hebben voor hun situatie. Naast het krijgen van sociale steun kan het helpen als werkgevers praktische maatwerkoplossingen bieden. Denk aan flexibele werkuren, thuiswerkmogelijkheden of tijdelijke aanpassingen in het takenpakket.

⁶ Bron: MantelzorgNLpro

⁷ Werkende mantelzorgers van ouderen. Verkenning van hun toekomst en ondersteuningsbehoeften (RIVM; 2021)

Mantelzorg en bijstand

Met het wetsvoorstel 'Participatiewet in balans' zet het kabinet de eerste concrete stap om hardheden in de huidige Participatiewet weg te nemen door mensen centraal te stellen en uit te gaan van vertrouwen. In het voorstel wordt o.a. geregeld dat bijstandsgerechtigden die (nog) niet kunnen werken voortaan zonder toestemming mantelzorg mogen verlenen. Ook wordt er soepeler opgetreden bij gezamenlijke rekeningen tussen verzorger en verzorgde. Tijdelijk bij elkaar inwonen heeft ook geen consequenties meer voor de bijstand. Besluitvorming rondom dit wetsvoorstel is nog niet bekend.

Mantelzorg en wonen

Ouderen blijven en willen steeds langer zelfstandig wonen, ook omdat dit steeds vaker noodzakelijk is vanwege de beperking van de toegang tot verzorgings- en verpleeghuizen. Als ouderen langer thuis blijven wonen, ook wanneer hun gezondheidsproblematiek complexer wordt, is daar intensievere zorg nodig. Oplossingen om zelfredzaamheid langer mogelijk te maken, zijn veelal te vinden op de terreinen waar het woon- en Wmo-domein elkaar raken. Het langer thuis blijven wonen van ouderen vraagt om een gecoördineerde aanpak van wonen en zorg, waarbij mantelzorg een cruciale rol speelt.

Een belangrijke voorwaarde voor het bieden van mantelzorg is nabijheid. Wonen in dezelfde woning of in de directe omgeving vergemakkelijkt het verlenen van ondersteuning en het in de gaten houden van de gezondheidstoestand van ouderen. Voorbeelden van woonvormen die dit mogelijk maken zijn onder andere kangoeroewoningen, gemeenschappelijk wonen waarin verschillende generaties samenleven, en moderne hofjes.⁸

Het ontwikkelen van een woonzorgvisie, waarbij mantelzorg en wonen als essentiële thema's worden beschouwd, kan een belangrijke bijdrage leveren aan het faciliteren van deze behoefte.

Overige relevante aandachtspunten

De maatschappelijke waarde van mantelzorg

De laatste tijd wordt de maatschappelijk waarde van mantelzorg steeds meer erkend. Ecorys (2021) heeft een maatschappelijke kosten-batenanalyse gemaakt en daaruit blijkt dat de inzet van mantelzorgers niet alleen kosten voor de maatschappij met zich meebrengen, het levert ook veel op. In de eerste plaats voor de zorgbehoevende, maar ook kan mantelzorg belasting van zorgprofessionals helpen voorkomen. De vervangingswaarde van de zorg die mantelzorgers verlenen is 70 tot 100% hoger dan de maatschappelijke kosten van het verlenen van de zorg. Het wegvallen van mantelzorg leidt tot hogere maatschappelijke kosten en verlies aan kwaliteit van de zorgverlening aan de zorgontvanger. Investeren in en ondersteuning van mantelzorgers, zodat deze mantelzorgers in staat zijn om zorg te kunnen blijven leveren aan hun naasten, levert dus geld op.

⁸ Mantelzorg en wonen. (Platform31; 2017)

Mantelzorgagenda 2023-2026

Het ministerie van VWS heeft een mantelzorgagenda opgesteld, waarin de volgende visie is geformuleerd: Wij zien (de opgave voor) mantelzorg als het samenspel van mantelzorgers, hun omgeving, overheid, werkgevers, scholen en de formele zorg, op lokale, regionale en landelijke schaal. Deze aanpak is nauw verbonden met de meer brede opgave van het versterken van de sociale basis. De benadering is mensgericht en niet systeemgericht. We verschuiven de aandacht voor de mantelzorger naar een vroeg stadium, vanuit wat hij kan bieden en wat hij nodig heeft.

Op basis van deze visie zijn drie actielijnen geformuleerd, waarbij een landelijke coalitie de voortgang monitort en bewaakt. Deze actielijnen zijn:

1. Erkende positie van de mantelzorger
2. Verbinding van samenwerking met het netwerk van de mantelzorger
3. Individuele ondersteuning

Een integrale benadering rondom mantelzorg

Uit bovenstaande trends, ontwikkelingen en aandachtspunten kunnen we concluderen dat een integrale benadering rondom mantelzorg van belang is vanwege de complexiteit en de brede impact ervan op verschillende aspecten van het leven. Omdat mantelzorg een integraal onderdeel is van het leven van veel mensen, is het ook automatisch verweven met diverse sociale vraagstukken en beleidsterreinen. Naast aandacht voor de behoeften en kenmerken van de hierboven beschreven doelgroepen is het verbinden van mantelzorgbeleid met andere beleidsterreinen, zoals werk, bijstand en wonen daarom van belang.

En tenslotte zijn de erkenning van de maatschappelijke waarde van mantelzorg en de ontwikkeling van een landelijke mantelzorgagenda ondersteunend bij de ontwikkeling van een integrale benadering rondom mantelzorg. Het investeren in en ondersteunen van mantelzorgers draagt niet alleen bij aan het welzijn van hulpvragers, maar kan ook kosten besparen en de kwaliteit van de zorg verbeteren.

Hoofdstuk 4 De rol van de gemeente

In dit hoofdstuk zetten we de wettelijke kaders en de rol van de gemeente uiteen. De gemeente Nijmegen heeft de wettelijke taak mantelzorgers te ondersteunen. Er zijn verschillende wetten en regels van toepassing op mantelzorg.

Wmo

De Wmo verplicht gemeenten om de verantwoordelijkheid te nemen voor mantelzorgondersteuning. Het gaat hierbij om zorg als hulp bij het huishouden, woningaanpassingen, vervoer, vervangende zorg (respijtzorg) en dagbesteding. Gemeenten hebben een regiefunctie in de ondersteuning van mantelzorgers⁹. Daarbij kunnen ze lokale zorgaanbieders en mantelzorgers verbinden waarmee invulling wordt gegeven aan het samenbrengen van formele en informele zorg. Gemeenten zijn verplicht om de jaarlijkse blijk van waardering te regelen bijvoorbeeld in de vorm van het mantelzorgcompliment.

Jeugdwet

Daarnaast zijn gemeenten verantwoordelijk voor de uitvoering van de Jeugdwet. De jeugdwet richt zich op kinderen en jongeren onder de achttien jaar. Onder de wet vallen verschillende vormen van zorg. Namelijk voor jongeren met een behandeling voor een psychische stoornis, behandeling van jongeren met een (licht) verstandelijke beperking, vervoer van en naar een locatie waar jeugdhulp wordt aangeboden, jeugdzorg voor jongeren met een beperking en pleegzorg. Onder de Jeugdwet valt ook de verantwoordelijkheid van de gemeente om logeeropvang te bieden, ter ontlasting van mantelzorgers¹⁰.

Algemene voorziening versus maatwerkvoorziening

Binnen de gemeente zijn verschillende beleidsterreinen verantwoordelijk voor de ondersteuning van mantelzorgers, conform de wettelijke kaders en voorzieningen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen algemene voorzieningen, zoals een mantelzorgcafé, lotgenotencontact en mantelzorgwaardering, en maatwerkvoorzieningen, zoals individuele ondersteuning, huishoudelijke hulp, beschikbare mantelzorgwoningen of een mantelzorgparkeervergunning. Gemeenten hebben de vrijheid om maatwerkvoorzieningen naar eigen inzicht in te zetten.

Overig relevant gemeentelijk beleid rondom mantelzorg

Mantelzorg is tevens een integraal onderdeel van verschillende beleidskeuzes, zoals Het Integraal Zorgakkoord (IZA), Het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA), de Woonzorgvisie (WOZO) en de Participatiewet.

IZA en mantelzorg

Het doel van het IZA is om de zorg toegankelijk, kwalitatief goed en betaalbaar te houden door de beweging van zorg naar preventie en gezondheid. In de regio Rijk van Nijmegen is het regioplan met een tal van partijen opgesteld, waarbij de kern van de aanpak het

⁹ MantelzorgNL, Wmo en mantelzorg

¹⁰ MantelzorgNL, Jeugdwet en mantelzorg

centraal stellen is van het behoud van de toegankelijkheid van de zorg en welzijn¹¹. Vanuit het knelpunt dat de zorgvraag groeit, de personeelstekorten in de zorg toeneemt en het mantelzorgpotentieel afneemt, is als prioritaire opgave opgenomen de druk te verlichten op de personele capaciteit door anders te kijken, te denken en te doen in samenwerking met de maatschappij, zorgsectoren, onderwijsinstellingen, overheden en de zorgprofessionals. Voor het slagen van dit regioplan is o.a. als voorwaarde opgenomen dat er bewustzijn moet zijn van zowel inwoners over de eigen verantwoordelijkheid (zelf tenzij) en verantwoordelijkheid voor elkaar (mantelzorg) als professionals.

GALA en mantelzorg

In het plan van aanpak GALA 2023-2026 is als visie rondom mantelzorg opgenomen dat de preventieve werking van de sociale basis uitgaat van het vergroten van de weerbaarheid en veerkracht van inwoners waardoor we het beroep op zorg verminderen of voorkomen¹². Hiervoor is het belangrijk om de informele zorg verder te versterken, ondersteunen en waarderen. De rol van de mantelzorgers in de informele zorg is essentieel en behoeft speciale aandacht. In Nijmegen hebben we oog voor alle mantelzorgers en bekijken we mantelzorg vanuit een brede blik. De uitkomsten van deze evaluatie zijn medebepalend voor de inzet vanuit GALA middelen rond mantelzorg. Hierbij blijft de gemeente Nijmegen aandacht houden voor de volgende activiteiten:

- We blijven mantelzorgers ondersteunen bij het uitvoeren van de zorgtaken.
- We zien het belang van goede mentale gezondheid voor de mantelzorger en hebben daar extra aandacht voor.
- We werken aan het versterken en door ontwikkelen van het respijtzorgaanbod.
- We bepalen regionaal wat er nodig is voor de zwaardere vormen van respijtzorg.

Woonzorgvisie en mantelzorg

In de Nijmeegse Woonagenda 2024-2029 is aandacht voor mantelzorgers¹³. Het landelijk beleid is erop gericht dat mensen steeds langer thuis wonen en dat het aantal verpleeghuisplekken niet toeneemt. Daarnaast is er sprake van krapte op de arbeidsmarkt in o.a. de zorgsector. Daarom vindt de gemeente Nijmegen het belangrijk dat mantelzorgers worden gefaciliteerd rondom het thema wonen. Op dit moment kan een 'mantelzorgurgentie' worden aangevraagd. In 2022 zijn hiermee 13 mantelzorgers gehuisvest in Nijmegen. Naast de mantelzorgurgentie wordt onderzocht hoe deze groep nog meer gefaciliteerd kan worden met hun woonbehoefte. De uitwerking hiervan wordt opgenomen in de woonzorgvisie.

Participatiewet en mantelzorg

Voortvloeiend uit de Participatiewet heeft de gemeente Nijmegen beleidsregels (2022) opgesteld rondom maatregelen en verplichtingen. Hierin is opgenomen dat het verrichten van intensieve mantelzorgtaken een dringende reden kan zijn voor (gedeeltelijke) ontheffing van de plicht tot arbeidsinschakeling. Dit is alleen het geval indien:

¹¹ Regioplan Rijk van Nijmegen 2023 / Regiobeeld Rijk van Nijmegen 2023

¹² Samen op weg naar een gezonde Nijmeegse generatie in 2040, Plan van aanpak GALA 2023-2026

¹³ Beter benutten en betaalbaar bouwen, Nijmeegse Woonagenda 2024-2029

- Er sprake is van een zodanige hulpbehoefte dat het ontbreken van zorg sociaal en medisch onverantwoord moet worden geacht; en
- Er geen of onvoldoende voorzieningen zijn (bijv. thuiszorg of PGB).

Overige relevante wetgeving

Naast wettelijke regelingen waar de gemeente verantwoordelijk voor is, zijn er ook andere wettelijke regelingen die bijdragen aan mantelzorgondersteuning. De belangrijkste wetten zijn:

Wlz

Op het moment dat er sprake is van blijvende zorg, bijvoorbeeld bij een ernstige beperking of psychische stoornis, wordt de zorg geregeld via de Wlz. Op het moment dat er sprake is van een Wlz-indicatie hebben cliënten 24 uur per dag zorg en/of toezicht ter beschikking. Het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) beoordeelt of iemand in aanmerking komt voor de Wlz. Mantelzorgers kunnen ook Wlz-zorg aanvragen, bijvoorbeeld als de partner zoveel zorg nodig heeft dat er dag en nacht hulp in de buurt moet zijn.

Zorgverzekeringswet (Zvw)

De Zorgverzekeringswet biedt mogelijkheden voor verpleging en verzorging aan huis, bijvoorbeeld wanneer een mantelzorger zelf ziek is en geen zorg kan bieden. Een aanvullende verzekering biedt ook de mogelijkheid om respijtzorg in te kopen of vergoedingen te krijgen voor een mantelzorgmakelaar of -cursussen.

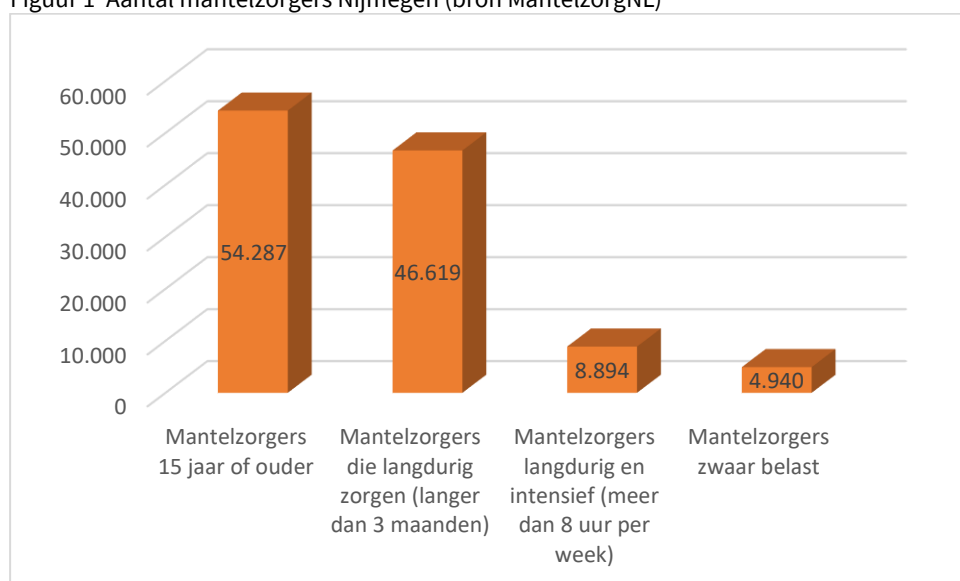
Hoofdstuk 5 Omvang, aanbod en gebruik

Dit hoofdstuk schetst een beeld van het aantal mantelzorgers in Nijmegen op basis van de gezondheidsmonitor, stadsmonitor en cijfers van MantelzorgNL. Daarnaast beschrijven we het huidige aanbod aan mantelzorgondersteuning en respijtzorg. Tot slot wordt inzicht gegeven in het huidige gebruik.

Omvang aantal mantelzorgers Nijmegen

Er zijn verschillende bronnen die een indicatie geven van het aantal mantelzorgers in de gemeente Nijmegen. In Nijmegen zijn er naar schatting 54.000 mantelzorgers.¹⁴ Hiervan geven rond de 8.900 personen langer dan 3 maanden en meer dan 8 uur per week mantelzorg aan hun naaste. Deze cijfers zijn afkomstig van MantelzorgNL, die in 2021 een schatting heeft gemaakt van het aantal mantelzorgers per gemeente, waarbij het gaat om personen van 15 jaar of ouder.

Figuur 1 Aantal mantelzorgers Nijmegen (bron MantelzorgNL)

De Burgerpeiling 2021 laat zien dat 14% van de volwassen Nijmegenaren wekelijks of dagelijks mantelzorg geeft. Dit percentage is sinds 2013 ongeveer gelijk gebleven. Bij de Gezondheidsmonitor volwassenen 2020 (GGD, RIVM, CBS) wordt specifiekere doorgevraagd op hoeveel uur en hoe lang men al mantelzorg geeft. Daaruit blijkt dat op het moment van het onderzoek 10% mantelzorger was en dat 16% in het voorgaande jaar mantelzorg had gegeven. Hetzelfde onderzoek laat zien dat ongeveer een zesde van deze mantelzorgers te kampen heeft met enige of zware overbelasting.

Niet alleen volwassen Nijmegenaren geven mantelzorg. De Gezondheidsmonitor jeugd 2019 (GGD) laat zien dat 8% van de middelbare scholieren mantelzorgtaken heeft: 5% minder dan 3 uur per week en 3% minstens 3 uur per week.

¹⁴ Een toekomstbestendig mantelzorgbeleid (2023)

Bij de Burgerpeiling 2021 geeft 3% aan mantelzorg te ontvangen. Daarnaast geeft 0,7% aan geen mantelzorg te ontvangen, maar die wel nodig te hebben. Hierbij moet bedacht worden dat een deel van de hulpvragers niet in staat zal zijn om mee te doen aan dit onderzoek. In werkelijkheid zal het aandeel dat mantelzorg ontvangt dus een stuk hoger liggen. Mensen in de lagere welstandsklassen geven veel vaker aan mantelzorg te ontvangen (9% versus 1% van de mensen in de hogere welstandsklassen).

Overzicht huidig aanbod Nijmegen

Het aanbod van mantelzorgondersteuning en respijtzorg dat in Nijmegen wordt aangeboden is divers en veelomvattend. Hieronder tonen we het huidige aanbod aan mantelzorgondersteuning en respijtzorg dat door de gemeente Nijmegen wordt gefinancierd. Verschillende organisaties kunnen mantelzorgers ondersteunen: afdelingen binnen de gemeente zoals de betrokken Wmo, maar ook organisaties buiten de gemeentelijke organisatie, zoals de buurtteams Volwassenen en de buurtteams Jeugd en Gezin. Onderstaande lijst is niet uitputtend, maar geeft wel een overall beeld van het aanbod dat door de gemeente Nijmegen wordt gefinancierd.¹⁵ Belangrijk om hierbij op te merken is dat er hiernaast ook een divers aanbod is dat gefinancierd wordt uit andere bronnen (bijv. zorgverzekeringswet, door werkgevers, etc).

Aanbod	Soort (niet uitputtend)	Organisatie (niet uitputtend)
Informatie en advies	Informatie en advies Mantelzorg Nijmegen (Website, folders en nieuwsbrieven) Informatie en advies buurtteams Informatie en advies ouderen Themabijeenkomsten van het netwerk Gezond Ouder Worden Hetzheimercafé en Parkinsoncafé. Individuele ondersteuning vanuit MZN	Mantelzorg Nijmegen (MZN) (onderdeel van Sterker Sociaal Werk) Buurtteam Volwassenen Buurtteam Jeugd & Gezin Sterker Sociaal Werk
Persoonlijke ondersteuning	Individuele ondersteuning Mantelzorgmakelaar Ondersteuning door vrijwilligers Sociaal arrangeur (pilot)	Mantelzorg Nijmegen Hulpdienst Nijmegen Buddyzorg Nijmegen Langer Thuis in Nijmegen (onderdeel van Sterker Sociaal Werk)
Emotionele steun	Themabijeenkomsten en lotgenotencontact Get togethers voor jonge mantelzorgers Alzheimercafés en Parkinsoncafés Wandelingen en schrijfgroep van Mantelzorg Nijmegen (MZN) Gespreksgroep voor jonge mantelzorgers van MZN, Get Togethers, individuele ondersteuning, cursusaanbod van MZN Verwenmiddag voor mantelzorgers met een migratieachtergrond van MZN	Mantelzorg Nijmegen ProPersona (preventie)
Educatie	Cursussen en workshops, zoals: ▪ Sterker in Mantelzorg	Mantelzorg Nijmegen ProPersona (preventie)

¹⁵ Voor een gedetailleerd overzicht van het aanbod aan mantelzorgondersteuning en respijtzorg zie www.mantelzorg-nijmegen.nl

	▪ Na het mantelzorgen ▪ Omgaan met levend verlies ▪ Psychische problemen in de familie ▪ Omgaan met dementie ▪ Praatgroepen voor kinderen en jongeren die opgroeien bij ouder(s) met psychische problematiek of verslaving (KOPP/KOV) ▪ Cursussen voor familie en naasten rondom omgaan met depressie, omgaan met psychoses etc. ▪ Cursus voor mantelzorgers van een naaste met NAH (samenwerking van MEE Gelderse Poort met MZN)	Hulpdienst Nijmegen Gezond Ouder worden Nijmegen (Mantelzorg Nijmegen, ZZG Zorggroep, GGD Gelderland Zuid, Gemeente Nijmegen, Netwerk 100, NEO Huisartsenzorg en Bindkracht10)
Praktische hulp	Woningurgentieverklaring Respijtzorgregeling	Gemeente Nijmegen Mantelzorg Nijmegen
Vervangende mantelzorg (respijtzorg)	Respijtzorg light, zoals laagdrempelige activiteiten in de buurt	Diverse organiserende partijen
	Respijtzorgregeling (vervangende zorg)	Hulpdienst Nijmegen Homestead
	Dagbesteding Wmo	Verskillende aanbieders, zoals OBG, Thuiszorg Elele, Odensehuis, etc
	Kortdurend verblijf Wmo (logeeropvang)	GrandCare, 's Heerenloo, Parnassia Groep, ZZG, Odensehuis, etc.
	Dagbesteding Jeugd	Entrea, TVN, Unik
	Begeleiding Jeugd	TVN, SOC
	Logeeropvang Jeugd	Entrea, TVN, Unik
Financiële regelingen	Mantelzorgcompliment	Gemeente Nijmegen
	Parkeervergunning	Gemeente Nijmegen
Materiele hulp	Woningaanpassing Wmo hulpmiddelen	Gemeente Nijmegen

Een nadere blik op het huidige aanbod

Op basis van de beschikbare informatie is het volgende beeld te geven over het gebruik en de kosten rondom mantelzorgondersteuning die door de gemeente Nijmegen worden gefinancierd.

Aanbod en dienstverlening Mantelzorg Nijmegen

De dienstverlening van Mantelzorg Nijmegen is onderdeel van Sterker. Mantelzorg Nijmegen zet zich op verschillende manieren in, waaronder het bieden van advies en informatie (expertisecentrum), een luisterend oor, verwijzing en toegang tot voorzieningen, het organiseren van cursussen en andere activiteiten, en de inzet van een mantelzorgmakelaar. De subsidie voor Mantelzorg Nijmegen 2024 is €259.459.

Mantelzorgcompliment

Het aantal aangevraagde en toegekende mantelzorgcomplimenten over 2022 en 2023 is hieronder weergegeven. De hoogte van het mantelzorgcompliment is €200. Elk jaar tussen 1 januari en 1 juli kan een mantelzorgcompliment worden aangevraagd voor de mantelzorger.

	2022	2023
Totaal aangevraagd	3.201	3.224
Totaal toegekend	3.055	3.065
Bedrag	€596.800	€606.800

Mantelzorgparkeervergunning

De gemeente Nijmegen verstrekt een mantelzorgparkeervergunning onder de voorwaarde dat iemand een mantelcompliment toegekend heeft gekregen. Doordat het mantelzorgcompliment alleen in de eerste helft van het jaar aangevraagd kan worden, kan dit knelpunten opleveren. In voorkomende gevallen waar dit het verkrijgen van een parkeervergunning belemmert, worden hier door de uitvoering maatwerkoplossingen voor gevonden. Er zijn in totaal rond de 80 parkeervergunningen uitgegeven. Van deze 80 parkeervergunningen zijn er 18 voor het centrum Nijmegen.

Mantelzorgurgentieverklaring

In de Nijmeegse woonagenda 2024-2029 'Beter benutten en betaalbaar wonen' is ook aandacht voor mantelzorgers. Op dit moment kan een mantelzorgurgentie worden aangevraagd. In 2022 zijn hiermee 13 mantelzorgers gehuisvest in Nijmegen. Naast de mantelzorgurgentie wordt onderzocht hoe we deze groep nog meer kunnen faciliteren met hun woonbehoefte. De uitwerking hiervan wordt opgenomen in de woonzorgvisie.

Aanbod en dienstverlening Pro Persona Preventie

Pro Persona Preventie wil de geestelijke gezondheid van mensen behouden en bevorderen en psychische problemen tijdig herkennen en voorkomen. Om dit doel te bereiken biedt deze organisatie diverse cursussen en trainingen aan en ook persoonlijke begeleiding aan mantelzorgers. Naast ondersteuning op het gebied van Preventie Ondersteuning Mantelzorgers (POM) biedt Pro Persona Preventie ook ondersteuning aan kinderen die opgroeien in een gezin met één of twee ouders met een psychische aandoening of een drugs- of alcoholstoornissen (KOPP/KOV kinderen). In 2023 hebben 902 inwoners (waarvan een deel mantelzorger is) deelgenomen aan één van de cursussen of bijeenkomsten van Pro Persona Preventie. In totaal gaat het om een bedrag van € 182.476 (realisatie 2023).

Respijtzorg Wmo

Ten aanzien van het gebruik van respijtzorg Wmo zijn de volgende diensten relevant om te benoemen:

Dagbesteding

Verschillende organisaties bieden dagbesteding. Naast het bieden van structuur en activeringen, ontlast dit de mantelzorger. Een voorbeeld hiervan is Sterker die in het kader van Deel de Dag dagbestedingsactiviteiten aanbiedt. Deel de Dag is voor Nijmeegse senioren die zelfstandig wonen en behoefte hebben aan structuur in de dag en gezelligheid aan ouderen en hun mantelzorgers. Uit een onlangs uitgevoerde tevredenheidsonderzoek

is gebleken dat voor het overgrote deel van de bevraagde mantelzorgers Deel de Dag bijdraagt aan controle over het eigen leven en het kunnen volhouden van de zorg. Andere voorbeelden van dagbesteding zijn OBG, Thuiszorg Elele, Odensehuis, etc.

Kortdurend verblijf

In 2020 maakten er 19 mensen uit de gemeente Nijmegen gebruik van kortdurend verblijf. In 2021, 2022 en 2023 maakten 16 mensen per jaar gebruik van dit product binnen de gemeente Nijmegen (Dashboard gemeente Nijmegen). Aanbieders zijn o.a. GrandCare, 's Heerenloo, Parnassia Groep en ZZG. In 2023 zijn zes unieke cliënten ingestroomd, maar de instroom is de afgelopen jaren lager dan de uitstroom. De totale realisatie over de jaren 2021, 2022 en 2023 is €172.115.

Respijtzorgregeling

Het aanbod aan respijtzorg in Nijmegen is te vinden in de Respijtzorg Wijzer van Mantelzorg Nijmegen. In het bijzonder wijzen wij op de Respijtzorgregeling van de gemeente Nijmegen. In dit kader kunnen de vrijwilligers van de Hulpdienst Nijmegen worden ingezet voor een onbepaalde periode en voor een beperkt aantal uren per week voor kleine ondersteuningstaken, zoals gezelschap, een wandeling of hulp bij de boodschappen. Hulpdienst Nijmegen biedt daarnaast ook een luisterend oor en algemene ondersteuning aan mantelzorgers. In 2022 heeft Hulpdienst Nijmegen in totaal 5.687 uren besteed aan mantelzorgondersteuning. Voor mantelzorgondersteuning en respijtzorg wordt €308.112 Wmo subsidie ingezet. Daarnaast kan Thuiservice Home Instead Nijmegen worden ingezet voor maximaal 6 maanden voor in totaal 52 uur voor kleine ondersteuningstaken, zoals gezelschap, een wandeling of hulp bij boodschappen. In 2022 hebben 24 inwoners gebruik gemaakt van deze respijtregeling. De totale realisatie van Home Instead voor uitvoering van deze respijtregeling is €41.178.

Respijtzorg Jeugd

Binnen kortdurend verblijf (jeugd), de enige bouwsteen die enkel voor logeeropvang wordt gebruikt, is geen groei of afname te zien. De cijfers laten een stabiele ontwikkeling zien in het aantal unieke cliënten, de gedeclareerde zorg en in het verzilveringspercentage. Dagbesteding laat daarentegen wel een sterke groei zien. De kosten zijn van €456.613 in 2018 gestegen naar €778.546 in 2022. Eenzelfde ontwikkeling is waar te nemen in de bouwstenen begeleiding en specialistische begeleiding Jeugd. Echter is van beide bouwstenen niet inzichtelijk welk aandeel respijtzorg hierin heeft.

Om meer zicht te krijgen op respijtzorg binnen het domein Jeugd is een onderzoek uitgevoerd door Buro 155. Uit dit onderzoek blijkt dat de respijtzorg wordt ingezet om zowel de mantelzorger (ouders/verzorgers) te ontlasten, als de ontwikkeling van de jeugdige te stimuleren. Het is van belang om de doelen van respijtzorg scherp te definiëren en te koppelen aan de specifieke hulpvraag. Daarnaast wordt door Buro 155 geadviseerd bewust te kijken naar normalisatie en inzet van voorliggende voorzieningen. Draagkrachtvergroting van ouders, betrokkenheid van het netwerk, zoeken naar duurzame alternatieven en afschalen van zorg moeten vanaf het begin van de voorziening worden besproken en bepaald wie welke rol hierin pakt.

Hoofdstuk 6 Uitkomsten onderzoek

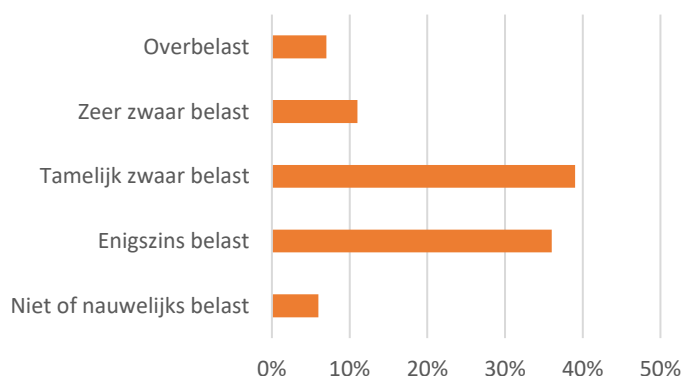
In dit hoofdstuk behandelen we de uitkomsten van de enquête en de interviews. Op de vragenlijst reageerden 164 mantelzorgers uit de gemeente Nijmegen. Met deze respons kunnen we spreken van een representatief resultaat. De vragenlijst is verspreid onder mantelzorgers die bij Mantelzorg Nijmegen bekend zijn (rond de 800 personen). Daarnaast is de vragenlijst verspreid via andere kanalen, waaronder via de nieuwsbrief van de gemeente Nijmegen. Voor de interviews zijn 10 mantelzorgers benaderd uit verschillende doelgroepen. Naast interviews met mantelzorgers zijn ook enkele professionals vanuit Mantelzorg Nijmegen, Hulpdienst Nijmegen en ProPersona bevraagd over hun ervaringen en blik op mantelzorgondersteuning.

Algemene kenmerken

Vrouwen zijn sterk vertegenwoordigd onder respondenten van de enquête. 77% van de respondenten is vrouw. Ook uit landelijke cijfers blijkt dat er meer vrouwen dan mannen mantelzorg bieden.¹⁶ Van de respondenten heeft 40% aangegeven op dit moment te werken. Eveneens 40% van de respondenten is gepensioneerd. Het overige deel van de respondenten zijn studierend, arbeidsongeschikt of werkloos. De groep mantelzorgers met een migratieachtergrond, de groep jonge mantelzorgers en praktisch opgeleide mantelzorgers zijn in de groep respondenten ondervertegenwoordigd. Door middel van het kwalitatieve onderzoek in de vorm van interviews met mantelzorgers uit deze specifieke groepen, hebben we desondanks een goed beeld gekregen van hun specifieke behoeften en kenmerken.

Het grootste deel (84%) van de respondenten vindt het zinvol om mantelzorg te verlenen aan hun naaste. Hier staat tegenover dat 50% van de respondenten aangeeft dat het bieden van mantelzorg niet in balans is met andere werkzaamheden. Het grootste deel (39%) van de respondenten geeft 9 tot 20 uur per week mantelzorg. Qua belasting voelt 11% zich zeer zwaar belast. 47% van de respondenten denkt het komende jaar meer mantelzorg te geven, doordat de zorgvraag groter wordt.

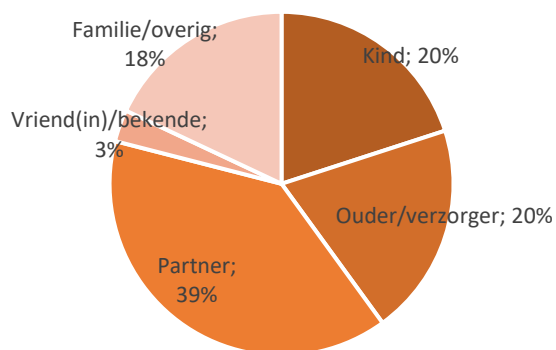
Figuur 1: Mate van belasting

¹⁶ Bron: <https://www.vzinfo.nl/participatie/mantelzorg> (geraadpleegd op 7 mei 2024)

Op de vraag welke problemen van toepassing zijn op degene aan wie mantelzorg wordt gegeven, was ouderdom de meest genoemde factor (49%), daarnaast werden het hebben van een chronische ziekte, een fysieke beperking en psychische problemen vaak genoemd. Wat betreft de relatie tot degene aan wie mantelzorg wordt gegeven zijn 39% partners, 20% ouder/verzorgers en 20% kinderen.

Figuur 2: De relatie tot degene aan wie mantelzorg wordt gegeven

Huidig aanbod mantelzorgondersteuning en respijtzorg

De volgende uitkomsten zijn relevant voor de bekendheid met en het huidige gebruik van mantelzorgondersteuning.

- Van het totaal aan respondenten heeft 82% gehoord van de website Mantelzorg Nijmegen, hiervan heeft 49% daadwerkelijk de website bezocht. Hierbij is het wel van belang te vermelden dat veel respondenten al in contact zijn met Mantelzorg Nijmegen;
- Van de mensen die de website heeft bezocht zegt 60% dat het aanbod gemakkelijk te vinden is;
- 60% kent en heeft gebruik gemaakt van het mantelzorgcompliment, 55% vindt het aanvragen van het mantelzorgcompliment gemakkelijk;
- 55% kent de parkeervergunning niet, 38% vond het aanvragen van een parkeervergunning moeilijk;
- 19% vindt het aanvragen van Wmo-voorzieningen gemakkelijk, 30% vindt het moeilijk;
- 58% kent de cursussen, voorlichting en themabijeenkomsten, maar heeft er geen gebruik van gemaakt, 23% kent ze en heeft er gebruik van gemaakt;
- Het merendeel is niet bekend met de ondersteuning door een zorgtrajectbegeleider, de mantelzorgmakelaar, de onafhankelijke cliëntondersteuner, de buurtteams en de ouderenadviseur.

De mensen die gebruik hebben gemaakt van het aanbod aan mantelzorgondersteuning vonden het allemaal belangrijk. Uit de interviews blijkt ook dat het aanbod divers en belangrijk wordt gevonden. Wat vooral opvalt is de waardering voor de zorg door professionele hulpverleners en voor de themabijeenkomst, cursussen en voorlichting.

Naast kennisoverdracht wordt ook het lotgenotencontact tijdens deze bijeenkomsten gewaardeerd.

‘Contact met lotgenoten is van levensbelang, we begrijpen elkaar want we zitten in dezelfde situatie’.

‘Heel blij met Mantelzorg Nijmegen. Even erkenning en denkt met je mee. Zijn oordeelloos en je kunt je verhaal kwijt, dat alleen al zorgt ervoor dat je het kan volhouden’.

Een knelpunt is het aanvragen van parkeervergunningen en Wmo-voorzieningen. Het aanvraagproces wordt als lastig ervaren door het gebruik van veel formulieren en de bureaucratie. Ook zijn de wachttijden genoemd als knelpunt. Daarnaast wordt een persoonlijke benadering, het bieden van een luisterend oor en het adequaat reageren op een hulpvraag genoemd als verbeterpunten.

Behoeftte aan mantelzorgondersteuning

De behoeften aan mantelzorgondersteuning zijn divers, waarbij vooral een vraag is naar informatie en advies (49%), emotionele steun (34%), ondersteuning in de vorm van geld (34%) en persoonlijke begeleiding (28%). Wat betreft respijtzorg geeft 25% aan behoefte te hebben aan vervangende zorg.

Op de vraag hoe deze ondersteuning eruit zou moeten zien, wordt vaak het gemakkelijker vinden van de juiste informatie en ondersteuning genoemd. Bijvoorbeeld in de vorm een centraal loket waar alle informatie te vinden is. Ook wordt persoonlijk contact, het uit handen nemen van zorg, en financiële ondersteuning vaak genoemd. In de interviews wordt daarnaast gewezen op het belang van het tijdig herkennen en de vraag stellen aan de naaste of er sprake is van mantelzorgtaken door verwijzers zoals huisartsen.

‘Het moet vooral duidelijk zijn waar ik met mijn vragen en eventuele hulp terecht kan. Ik zie soms door de bomen het bos niet meer. Je hebt al je energie nodig om thuis de boel draaiende te houden’.

‘Als mantelzorger kun je iedere ondersteuning gebruiken die voor jou van toepassing is. Niet belangrijk welke instelling of andere partij. Het gaat om de vakkundigheid’.

Behoeftte aan respijtzorg

In het onderzoek is ook gevraagd naar de bekendheid en het gebruik van respijtzorg.

Tabel 1: Bekendheid en gebruik respijtzorg

Soort	Ken ik niet	Ken ik, maar geen gebruik van gemaakt	Ken ik en heb er gebruik van gemaakt
-------	-------------	---------------------------------------	--------------------------------------

Lichte vormen	36%	58%	5%
Dagbesteding	8%	66%	26%
Aanwezigheidszorg	32%	52%	16%
Logeeropvang	33%	64%	3%
Wmo-voorzieningen	9%	48%	42%

Uit deze tabel blijkt dat meer dan de helft van de respondenten de vormen van respijtzorg kent, maar dat er weinig gebruik van wordt gemaakt (uitgezonderd Wmo-voorzieningen). Op de vraag waarom respijtzorg belangrijk is voor de mantelzorger, geeft het merendeel aan dat het de mantelzorger ontlast. Aan de andere kant wordt ook gezegd dat er geen gebruik van wordt gemaakt omdat de naaste het zelf niet wil.

‘Ik heb de mogelijkheid om ergens anders te slapen, maar dat doe je niet zo makkelijk’.

Uit de interviews blijkt dat de ervaringen met respijtzorg verschillend zijn en samenhangen met de individuele behoefte van de mantelzorger. Het lijkt dat maatwerk bij het verlenen van respijtzorg van belang is.

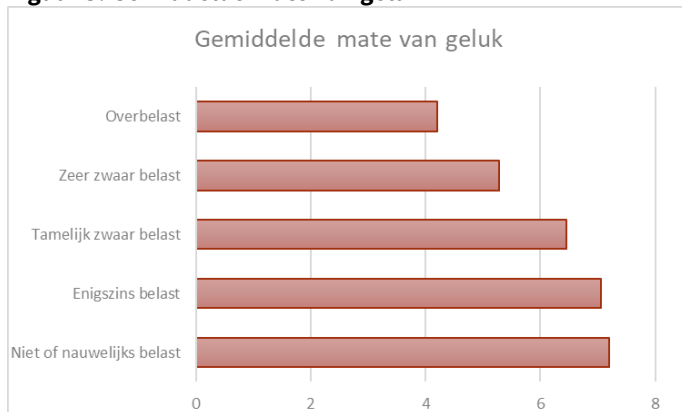
Zeer zwaar belaste en overbelaste mantelzorgers

Voor de groep zeer zwaar belaste en overbelaste mantelzorgers zijn belangrijke bevindingen naar voren gekomen:

- Hebben meer behoefte aan persoonlijke begeleiding, emotionele steun, vervangende zorg (respijtzorg) en ondersteuning in de vorm van geld;
- Maken meer gebruik van themabijeenkomsten/gespreksgroep, een zorgtrajectbegeleider, een mantelzorgmakelaar, ondersteuning door buurtteams en ondersteuning door een ouderenadviseur;
- Maken meer gebruik van respijtzorg;
- Geven vaker aan niet goed voor zichzelf te zorgen en geven vaker aan dat de mantelzorg niet in balans is met andere werkzaamheden;
- Wanneer een hulpbehoevende psychische problemen heeft of dementie dan blijkt de kans op overbelasting bij de mantelzorger groter.
- Mantelzorgers die werk hebben, geven vaker aan zeer zwaar belast of overbelast te zijn.
- Wanneer de belasting toeneemt van de mantelzorger, dan voelen mantelzorgers zich minder gelukkig.

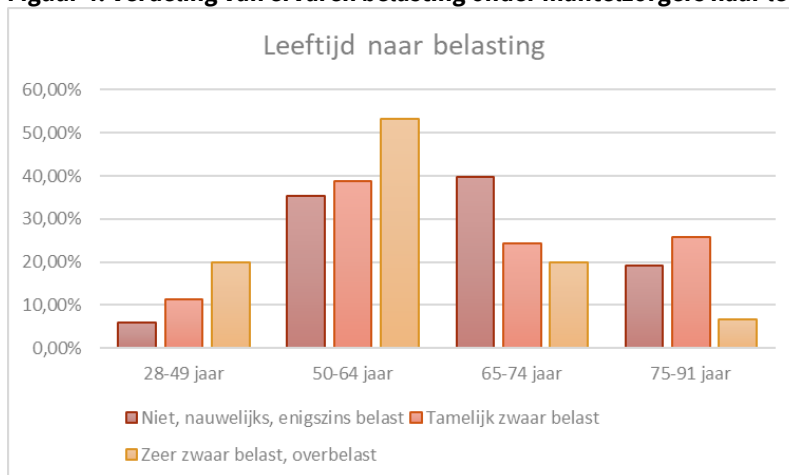
In totaal geven mantelzorgers gemiddeld een 6,4. De overbelaste groep mantelzorgers geeft zich een 4,2. Dit in vergelijking met de Nijmegenaren vanaf 16 jaar die gemiddeld een 7,4 geven voor hoe gelukkig ze zich in het algemeen voelen (Burgerpeiling 2023).

Figuur 3: Gemiddelde mate van geluk

Onderstaande figuur laat zien dat de groep van 50-64 jaar zich het meest belast voelt. Een indicatie dat deze leeftijdsgroep mogelijk te maken heeft met een piek in mantelzorgverplichtingen. Mogelijk gecombineerd met werk en andere gezinsverantwoordelijkheden.

Figuur 4: Verdeling van ervaren belasting onder mantelzorgers naar leeftijdscategorie

Bevindingen per specifieke doelgroep

Tot slot geven wij hieronder de belangrijkste bevindingen uit de interviews met betrekking tot specifieke doelgroepen.

- Mantelzorgers die zorgen voor een naaste met GGZ problematiek ondervinden naast de gebruikelijke zorg vaak een mentale last die veel energie kost;
- Mantelzorgers met een migratieachtergrond ervaren in de samenwerking met zorgverleners en verwijzers knelpunten als het gaat om culturele verschillen;
- Het goed combineren van werk en mantelzorg kan in de praktijk lastig zijn;
- Mantelzorgondersteuning binnen een gezin gaat niet alleen om de zorg die je als mantelzorger biedt aan je partner, maar gaat ook om het effect dat dit heeft op de kinderen in het gezin en de zorg die je als mantelzorger ook hebt voor het welzijn van je kinderen;

- Jonge mantelzorgers geven aan dat zij een gevoel van eenzaamheid ervaren in de zoektocht naar de juiste ondersteuning. Zij worden niet altijd goed begrepen door hun omgeving. Bovendien wordt hun toekomstperspectief op het gebied van studie, werk en welzijn beïnvloed door de zorg die ze op jonge leeftijd voor hun naasten dragen

De ondersteuningsbehoeften van bovenstaande groepen verschillen van elkaar. In onderstaande tabel (waarbij naast de uitkomsten uit de interviews ook is geput uit informatie van Movisie¹⁷) zijn deze ondersteuningsbehoeften per doelgroep omschreven.

Soort mantelzorger	Ondersteuningsbehoefte
Mantelzorger die zorgt voor naaste met GGZ problematiek	▪ Goede en continue zorg voor hun naaste ▪ Meer kennis over de ziekte en vaardigheden in het omgaan met GGZ problematiek ▪ Gezien en gehoord worden door GGZ-instelling (familiebeleid)
Mantelzorger met migratieachtergrond	▪ Cultuur sensitieve zorg ▪ Toegankelijke informatie (soms mondeling i.v.m. beperkte leesvaardigheden) ▪ Lotgenotencontact met aandacht voor privacy
Werkende mantelzorger	▪ De combinatie van werk en mantelzorg is bekend en bespreekbaar ▪ Ondersteuning, erkenning en flexibiliteit vanuit werkomgeving ▪ Passend personeelsbeleid
Mantelzorg binnen het gezin (kinderen)	▪ Respijtzorg in de vorm van bijv. gespecialiseerde oppas of logeerweekend ▪ Praten met ouders of kinderen met dezelfde ervaring ▪ Goede samenwerking met beroepskrachten
Jonge mantelzorger	▪ Praktische hulp om niet zorggerelateerde activiteiten buitenshuis te kunnen ondernemen ▪ Emotionele steun en luisterend oor bij zingevingsvragen ▪ Begrip, erkenning en flexibiliteit vanuit de opleiding

¹⁷ Factsheet Mantelzorg op kruispunten van diversiteit (Movisie, 2023)

Hoofdstuk 7 Bevindingen en aanbevelingen

In dit hoofdstuk geven we op basis van de bevindingen uit het onderzoek de belangrijkste conclusies weer. We sluiten dit hoofdstuk af met enkele aanbevelingen voor de ontwikkeling van een toekomstbestendig mantelzorgbeleid in de gemeente Nijmegen.

Bevindingen

De groep mantelzorgers is divers en heeft ook verschillende behoeften aan mantelzorgondersteuning en respijtzorg

- Waar wellicht het idee bestaat dat mantelzorgers vaak oudere mensen zijn, komt uit het onderzoek het beeld naar voren dat het gaat om een diverse groep. De grootste groep mantelzorgers is tussen de 50-64 jaar. Deze groep voelt zich ook vaak te zwaar belast of overbelast.
- Mantelzorgondersteuning binnen een gezin gaat niet alleen om de zorg die je als mantelzorger biedt aan je partner. Het gaat ook om het effect dat dit heeft op de kinderen in het gezin. Als mantelzorger zorg je ook voor het welzijn van je kinderen.
- Jonge mantelzorgers geven aan dat zij een gevoel van eenzaamheid ervaren in de zoektocht naar juiste ondersteuning. Zij worden niet altijd goed begrepen door hun omgeving. Bovendien wordt hun toekomstperspectief op het gebied van studie, werk en welzijn beïnvloed door de zorg die ze op jonge leeftijd voor hun naasten dragen.
- Mantelzorgers die zorgen voor naasten met GGZ problematiek hebben naast de zorg die ze leveren ook het probleem dat psychische ziektes vaak een taboe onderwerp zijn. Dit maakt het extra moeilijk om de juiste ondersteuning te vinden en een luisterend oor te krijgen. Normaliseren, meer pro-actief inwoners informeren die met deze problematiek kampen, en het leveren van meer bemoeizorg, zijn verbeterpunten.
- Mantelzorgers met een migratieachtergrond ervaren in de samenwerking met zorgverleners en verwijzers knelpunten als het gaat om culturele verschillen. Ook het feit dat oudere migranten de informatie van de gemeente Nijmegen moeilijk kunnen begrijpen door de taal, maakt dat de mantelzorger en de naaste voor wie ze zorgen zich niet begrepen voelen.
- Een andere specifieke groep zijn ouders/verzorgers die naast de gebruikelijke zorg mantelzorger zijn voor hun kind dat intensieve zorg nodig heeft. Vaak voelen ze zich geen mantelzorger, omdat ze nu eenmaal de ouder/verzorger van het kind zijn. Omdat de zorg voor een zorgintensief kind vaak veel tijd en energie vergt, hebben ouders behoefte aan praktische hulp om hun taken te verlichten. Dit kan variëren van huishoudelijke hulp tot en met respijtzorg.
- Het combineren van werk en mantelzorg kan in de praktijk lastig zijn. Als een mantelzorger wil (blijven) werken, is het nodig dat de juiste zorg geleverd kan worden. Daarnaast is het ook afhankelijk van de werkgever en zijn flexibiliteit en mogelijkheden tot bijvoorbeeld zorgverlof.

De toegankelijkheid van mantelzorgondersteuning kan worden verbeterd

- Het zoeken en vinden van de juiste mantelzorgondersteuning is erg lastig. Vaak lukt het pas na enige tijd om de juiste hulp te vinden. Vaak is hier een professional voor nodig die de mantelzorger verwijst naar de juiste ondersteuning.
- Het regelen van de verschillende vormen van mantelzorgondersteuning is erg complex. Het regelwerk en de bureaucratie maken het tijdig krijgen van de juiste ondersteuning lastig. Er is behoefte aan persoonlijk contact bij het aanvragen van de juiste hulp en voorzieningen. Het vergemakkelijken van toegang tot deze ondersteuningsstructuren kan het welzijn van mantelzorgers aanzienlijk verbeteren.
- Het hebben van één contactpersoon (casemananager, mantelzorgconsulent etc) wordt als waardevol ervaren. Deze persoon kan de mantelzorger de weg wijzen in het zorgaanbod. Ook is het belangrijk dat deze contactpersoon een luisterend oor kan bieden. Een soort vertrouwenspersoon. De klik met deze persoon is erg belangrijk.
- Er wordt kritisch aangekeken tegen het aanvragen van Wmo-voorzieningen. De wijze van benadering en de wachttijd bij de Wmo-consulenten (met name de voorzieningen hulp bij huishouden, hulpmiddelen en vervoer) zijn aandachtspunten die werden genoemd.

Er bestaat een uitgebreid aanbod aan mantelzorgondersteuning en respijtzorg

- Er is grote waardering voor de zorg die professionals leveren. Het bieden van een luisterend oor en het persoonlijke contact zijn hierin belangrijke factoren. De professional als de contactpersoon met een verbindende rol tussen de mantelzorger en de overige hulpverlening wordt als een meerwaarde gezien.
- Het mantelzorgcompliment wordt gewaardeerd. Het wordt gezien als waardering voor de zorg die ze leveren.
- Het aanbod aan cursussen en informatiebijeenkomsten wordt als waardevol ervaren. Naast het feit dat je kennis krijgt over een bepaald onderwerp, kom je ook in contact met lotgenoten. Dit laatste helpt de mantelzorger zich minder alleen te voelen. De wereld van mantelzorgers wordt door de situatie erg klein. Daarnaast wordt ook de kring van vrienden en familie klein. Daarom is het lotgenotencontact zo belangrijk.
- De ervaringen met respijtzorg zijn erg verschillend. Dit hangt samen met de individuele behoefte van de mantelzorger. Mantelzorgers maken, in verhouding tot andere vormen van mantelzorgondersteuning, weinig gebruik van respijtzorg. Zij zijn wel bekend met respijtzorg. Uit het onderzoek blijkt ook dat het inzetten van respijtzorg ook afhangt van de bereidheid van de naaste om hiervan gebruik te maken.

Aanbevelingen

Uit de evaluatie blijkt dat het aanbod aan mantelzorgondersteuning divers en veelomvattend is. Verbetering van het mantelzorgbeleid zit meer op het gebied van het tijdig bereiken, informeren en ondersteunen van de mantelzorg, zodat overbelasting

voorkomen kan worden. Daarnaast is een integrale benadering van mantelzorg wenselijk, waarbij het verbinden van mantelzorgbeleid met andere beleidsterreinen van belang is. Dit leidt tot de volgende aanbevelingen.

Preventieve ondersteuning

Om mantelzorgers adequaat te ondersteunen, is het belangrijk om vroegtijdig de juiste ondersteuning te bieden. Dit kan worden gerealiseerd door:

- Het versterken van de positie van Mantelzorg Nijmegen: Mantelzorg Nijmegen fungeert als een belangrijk informatiecentrum voor mantelzorgers. Het versterken van deze organisatie zal de toegankelijkheid van informatie verbeteren en de ondersteuning voor mantelzorgers vergroten.
- Ontwikkeling van een goede communicatieaanpak: Zorg voor heldere en toegankelijke communicatie naar mantelzorgers toe, zodat zij op de hoogte zijn van de beschikbare ondersteuning.
- Vergroot de samenwerking met andere partijen. Door samen te werken met andere zorg- en welzijnsorganisaties kan Mantelzorg Nijmegen haar bereik vergroten.
- Vroegtijdige signalering: Train professionals en verwijzers om vroegtijdig signalen van overbelasting bij mantelzorgers op te merken. Dit vereist een laagdrempelige aanpak die ook gericht is op andere gezinsleden.

Verbetering van gemeentelijke dienstverlening

Een efficiëntere dienstverlening rondom het aanvragen van gemeentelijke voorzieningen kan de belasting voor mantelzorgers verminderen. Dit kan worden bereikt door:

- Persoonlijk contact en bejegening: Zorg voor een persoonlijke benadering bij het aanvraagproces, waarbij de behoeften van mantelzorgers centraal staan.
- Vermindering van regelwerk en bureaucratie: Vereenvoudig procedures en verminder bureaucratie om de toegang tot Wmo-voorzieningen te vergemakkelijken.
- Aandacht voor de wachttijd bij de Wmo-consulenten: Door de toenemende druk op Wmo-voorzieningen loopt de wachttijd op, ook voor mantelzorgers die ondersteuning nodig heeft. Het is belangrijk om hier aandacht voor te hebben, zodat de mantelzorger sneller toegang heeft tot benodigde ondersteuning. Dit geldt met name bij de voorzieningen hulp bij huishouden, hulpmiddelen en vervoer.
- Een integrale benadering: verbind mantelzorgbeleid met andere beleidsterreinen, zoals werk, bijstand en wonen. Een voorbeeld hiervan is het opnemen van het thema mantelzorg in de woonzorgvisie, waarbij wordt gestreefd naar een naadloze samenwerking tussen mantelzorgondersteuning en de faciliteiten en voorzieningen binnen de woonomgeving.

Blijvende aandacht voor specifieke groepen

Het is van belang om specifieke groepen mantelzorgers in het oog te houden, zoals jonge mantelzorgers, migranten, ouders met zorgintensieve kinderen en mensen met GGZ-problematiek. Dit omvat:

- Identificatie van behoeften: Stem de wijze van bereiken en ondersteunen af op de specifieke behoeften van deze groepen.

- Betrekken van mantelzorgers: Zorg voor actieve betrokkenheid van deze groepen bij het verbeteren van de ondersteuning die zij ontvangen.
- Het gehele systeem binnen het gezin: Houd rekening met de dynamiek binnen gezinnen waar mantelzorg wordt verleend en ontwikkel ondersteuningsprogramma's die hierop inspelen.

Focus op overbelaste mantelzorgers

Mantelzorgers die zich overbelast voelen, lopen het grootste risico op verminderd welzijn.

Daarom is speciale ondersteuning noodzakelijk. Concrete acties omvatten:

- Samenwerking tussen verschillende partijen: Werk samen met maatschappelijke organisaties, verwijzers, werkgevers en onderwijsinstellingen om een integrale aanpak van ondersteuning te realiseren.
- Promotie van respijtzorg: Zet in op het vergroten van de bekendheid en toegankelijkheid van respijtzorg, een belangrijk instrument om overbelasting te voorkomen.
- Ontwikkeling van vraaggericht aanbod: Creëer een vraaggericht aanbod aan respijtzorg, dat aansluit bij de specifieke behoeften van mantelzorgers.